

got jelképező felemás, elől szép, hátul csúf asszony motívuma, vagy az unikornis elől menekülő ember ábrázolása.

Már az említett mozzanatokból is láthatjuk, hogy a kódexekben az egykorú, többé-kevésbé hiteles események csodás elemekkel váltakoznak, keverednek. Jó példa erre a Három körösztýén leán legendája, melyben a szerző aktualizál: a római császár helyett itt a török császárt és udvarát találjuk.

A kódexek szövegében a leírt esemény hitelességét erősítendő a középkori ember tárgyi világának egyes vetületei is felsejlenek. Tényszerűen, pontosan rögzíti a Krisztina-legenda szerzője a mártírlány kínzásának stációit. A korabeli kínzási eljárások leírásai a csodatörténet angyal-epizódjával váltakoznak; a komor, naturalista színeket azonban nem oldják fel. Íme néhány részlet!

Kezdetben kínzója „tenyerekkel parancsolá ő orcáját verni”, majd „marok vesszőkkel verik”, megparancsolja Krisztina „nyakába járomfákat avagy köteleket vettetni: és kezeit lábait békóba szegeztetni és berekeszteté őtet a tömlöcbe”; majd „parancsola egy kereket hozni és szent Krisztinát reá kötöztetni: és az kerék alá lángat gerjeszteni: és fákat terejteni alája: és olajt a tűzben ötteni (önteni)”; később faggyú, szurok és kénkő kerül a tűzbe, a lány fejét „megberetváltják”, egy bájoló két kígyót hoz stb.

Az egyes szövegrészek szuggesztív hangja, ábrázolásmódja nyilván meggyőző benünket, hogy a régi könyvek böngészése a „szakmán” kívüliek számára is lehet élmény; a művelődéstörténetet, a szélesebb körű történetet is érintő mozzanatok lelhetőek fel XVI. századi kódexeink szövegében; sőt az irodalomtörténet „nagy eseményei” is számosak: gondoljunk csak a Könyvecse Lucanusra visszamenő első magyar hexaméterére, vagy a szintén itt található első magyar Dante-fordításra.

RAJSLI Ilona

S Z Í N H Á Z

FIZETEK, FŐÚR! AVAGY AZ OROSZLÁNSZÍVŰ JENŐ

Magamban így nevezem ezt a nosztalgikus szórakoztató estet: Jenő úr és barátai. S közben nem csak arra gondolok, hogy Ferenczi Jenő, a Rádiószínház színésze, akit a színházi közönség is ismer, többek között a Forгатókönyv című Örkény-dráma előadásából, meghívta néhány színésztársát, idősebbeket meg egészen fiatalokat is, hanem arra is, hogy olyan szerzőket „hívott meg”, akik szívéhez – színész esetében azt jelenti: ízléséhez – közel állnak. Kik ezek? Seres Rezső, a rekedt hangú zongorista, néhány sikeres szám szerzője és előadója, Gábor Andor, Lányi Viktor, Vadnai László, Király Dezső, Lőrincz Miklós, Tabi László, a magyar kabarészínpadok ismert munkatársai, ötletgyár-

Fizetek főúr! avagy Az oroszlánszívű Jenő. Nosztalgikus-zenei kabaré. Rendező: Bozó László (Budapest). Közreműködnek: Ferenczi Jenő, Sz. Rövid Eleonóra, Tápai Kornélia, Gerich Endre, Fejes György, Balázs Piri Zoltán, Szilágyi Nándor és Boross László

tói s néhány hazai szerző (Bogdánfi, Sulhóf, Balázs Pál), akiknek jeleneteiben Ferenczi a Rádiókabarében évekig szerepelt. Joggal illik tehát a nosztalgikus jelző az esthez. A főszereplő, kinek jutalomjátékaül készült az összeállítás, s a műfaj – melynek nálunk csak időnkénti fel-feltűnése, kérészerű létezése volt – vonatkozásában egyaránt múltidézés szemtanúi vagyunk. És talán a közönség is elsősorban a régi, egykor hallott, vagy talán sohasem hallott, de mégis, a kabarétréfák sablonja folytán, oly ismerős számokkal találkozva kissé egykori önmagára emlékezik, arra, aki volt, midőn a régi Hacsék és Sajó vicceket, a hűtlen férjek és feleségek, a kegyetlenkedő háziurak, a titkos légyottok, az enyhén pikáns történetecskéket hallgatja. Más szóval: elsősorban talán az idősebbek számára jelent élményt ez a kabaréösszeállítás, a fiatalabbak számára viszont műfaj-, sőt kultúrtörténeti ismereteket nyújt, ami nem zárja ki, a szórakozást sem.

A *Fizetek, főúr!* a századunkkal meghonosuló humoros apró-műfajból nyújt némi ízelítőt, egyaránt idézve a kabaré jelentkezését – a zenés kávéházakban előadott sanzonokat – s a műfaj későbbi magyar változatait, mindenekelőtt a dévaj vidámságot, amely még a nincstelenséget, a gondokat is feledtetni tudta, hiányzik viszont az összeállításból a politikum, a napi időszerűség, amit azonban csak új számok, jelenetek, tréfák, versek és versikék, dalok és dalocskák fejezhetnek ki, azok, amelyeket szinte az előadás napján írnak. S amelyek nem hiányoztak s ma sem hiányoznak a magyar kabaréból. Örvedetes, hogy az Újvidéki Színház ápolja ezt a műfajt, örvedetes – és értehető is –, hogy a kabaréban van közönsége, de az eddigi összeállítások inkább múltidézőeknek tűnnek, semmint a sajtó napi aktualitását átvállaló eleven formának, véleménynyilvánításnak. Inkább nosztalgiázunk, mint politizálunk. Lehet, hogy a műfaj meghódításának, a kabaréjátás mesterségének ideje ez, s talán a kabaré nézésének is ideje, előkészület a műfaj újbóli meghódítására, felvirágoztatására.

Az mindenképpen megállapítható, hogy színészeink jó úton járnak a számukra szokatlan műfajban. A nők csinosak, a férfiak bátran komédiáznak, néhányan kifejezetten felszabadultak, ami más előadásokban nem mindig mondható el róluk. Számukra hasznos tehát a kabaré, s emellett láthatóan élvezik is, kivált Rövid Eleonóra, Tápai Kornélia és Balázs Piri Zoltán. Ferenczi Jenő mintha – azon az estén, mikor láttam – kissé indisponált lett volna, ami ebben a közönséggel közvetlen kapcsolatot kívánó műfajban azonnal feltűnik. Az azonban így is kiderül, hogy Ferenczi alkalmas kabaréestek központi, szóvivő szerepére, színészkonferansziéként még biztos találkozunk vele, egyénisége, felkészültsége erre mindenképpen feljogosítja. Ahogy színészeink tanulnak kabarézni – vigyázat! a kabaré nem azonos az enyhén szólva nem épületes vidám estekkel! –, ugyanúgy közönségünknek is meg kell ismernie, meg kell szoknia a műfajt. Tudni kell fesztelenül viselkedni, mert – úgy tapasztaltam – most még kabarében is színházi közönség vagyunk, távolságtartó, csak szemlélő.

Fontos vállalkozás tehát a kabaré, többszörösen is, s talán a színház számára is hasznos, közönséget, jó közönséget nevel, feloldja a színészi görcsöket s – reméljük, majd – fokozza aktualitás-igényünket is, nézőkét is, színházét is.